

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет

ВІСНИК
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ІСТОРІЯ. ПОЛІТОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Головний редактор чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Заснований у 2011 р.

ВИПУСК 19

МАРИУПОЛЬ – 2017

УДК 3(05)

Вісник Маріупольського державного університету.

Серія: Історія. Політологія

Збірник наукових праць

Видається 3 рази на рік. Заснований у 2011 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою МДУ (протокол № 3 від 25.10.2017 р.)

Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія включено до Переліку наукових фахових видань України з політичних наук (наказ МОН України № 793 від 04.07.2014 р.) та історичних наук (наказ МОН України № 261 від 06.03.2015 р.).

Видання включено до міжнародних наукометричних баз даних

Index Copernicus International sp.z o.o. та **«Российский индекс научного цитирования» (РИНЦ)**, а також до фонду наукової електронної бібліотеки **«КиберЛенинка»**

Головна редколегія:

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Заст. головного редактора – д.е.н., проф. О. В. Булатова

Члени редколегії: д.філол.н., проф. С. В. Безчотнікова,
д.і.н., проф. В. М. Романцов, д.культурології, проф. Ю. С. Сабадаш,
д.ю.н., проф. О. В. Філонов, д.е.н., проф. Ю. І. Чентуков.

Редакційна колегія серії:

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Заступник головного редактора – д.і.н., проф. В. М. Романцов

Відповідальний секретар – к.політ.н., проф. М. В. Трофименко

Члени редакційної колегії: д.політ.н., проф. В. А. Войналович, д.і.н., проф. А. В. Гедьо,
д.і.н., проф. І. М. Грідіна, д.і.н., проф. О. І. Гуржій, д.політ.н., проф. Г. І. Зеленько, д.і.н.,
проф. В. Ф. Лисак, д.і.н., проф. Р. О. Литвиненко, д.і.н., проф. Ю. І. Макар, д.політ.н., проф.
І. Г. Оніщенко, д.політ.н., проф. Н. П. Пашина, д.і.н., проф. І. С. Пономарьова, д.і.н., проф.
О. П. Реєнт, д.політ.н., проф. С. Ю. Римаренко, д.соціол.н., проф. Б. В. Слющинський,
д.і.н., проф. О. В. Стяжкіна, д.і.н., проф. Н. Р. Темірова.

Іноземні фахівці: д.політ.н., проф. Т. Граціані (Італійська Республіка),

д.політ.н., проф. К. Карнасіотіс (Грецька Республіка),

д.політ.н., проф. С. Корнеа (Республіка Молдова),

д.і.н., проф. П-Р. Магочій (Канада),

д.політ.н., проф. А. Романо (Італійська Республіка).

Науковий секретар – к.і.н., доц. С. С. Арабаджи

Засновник: Маріупольський державний університет

87548, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а

тел.: (0629)53-22-60; e-mail: visnyk.mdu.istoria.politologia@gmail.com

Сайт видання: www.visnyk-politologia.mdu.in.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ №17802-6652Р від 24.05.2011)

Тираж 100 примірників. Замовлення № 054/017

Видавець «Видавничий відділ МДУ»

87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №4930 від 07.07.2015 р.

ISSN 2518-1521 (Online)

ISSN 2226-2830 (Print)

© МДУ, 2017

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Антонова С.Є., Цецик Я.П.	9
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТ ВОЛИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	
Арабаджи С.С.	14
ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД МАРИУПОЛЯ І ЙОГО ВПОРЯДКОВАННІСТЬ У ХІХ СТ. ОЧИМА ГОСТЕЙ МІСТА ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ	
Лильо І.М.	22
ДО ПИТАННЯ ПРО УЧАСТЬ ГРЕКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СТАВРОПІГІЙСЬКОГО БРАТСТВА У ЛЬВОВІ В XVI-XVIII ст.	
Нефьодов Д. В.	35
ВИСВІТЛЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПОВОЄННОГО РОБІТНИЦТВА УРСР (1946–1965 рр.) В РАДЯНСЬКІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1960-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 1980-х рр.	
Подобєд О.А.	40
ПОВСЯКДЕННА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕРЕМІЩЕНИХ УКРАЇНЦІВ ПОВОЄННОЇ ЗАХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ	
Романцов В.М.	47
УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ. ПОДІЇ 1917 р. В МАРИУПОЛІ	
Стороженко І.С.	59
ГІПОТЕЗА ГЕНЕЗИСУ ТА ЕВОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА АСПЕКТИ ПАСІОНАРНОЇ ТЕОРІЇ ЕТНОГЕНЕЗУ (КІНЕЦЬ XV – СЕРЕДИНА XVII ст.)	
Шевчук В.А.	68
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ АДВЕНТИСЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ГАЛИЧИНІ ТА ВОЛИНІ В ДОБУ П РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Бокоч Ю.М.	79
ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФЛІКТНОСТІ	
Buchyn M.	86
RESTRICTIONS ON THE PRE-ELECTION AGITATION AS A CONDITION OF DEMOCRACY OF THE ELECTORAL PROCESS: EVOLUTION OF LEGAL REGULATION IN UKRAINE	
Гаврилова Н.В., Константинова Ю.В.	94
ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ: ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ, МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	
Гаврилова Н.В., Москальов Т.К.	103
ПОТЕНЦІАЛ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ЗМІНІ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
Гаврилова Н.В., Чінякова М.В.	110
МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄС ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ФРАНЦІЇ	
Гільченко О.Л., Верютіна Д.М.	116
ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НІМЕЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ВИКЛИКАМ «ЖОРСТКОЇ» БЕЗПЕКИ	

Dorosh L., Shchukina R. COMMONALITIES AND DIFFERENCES IN THE FUNCTIONING OF THE OSCE SPECIAL MISSIONS IN UKRAINE AND GEORGIA: INSTITUTIONAL AND PROCEDURAL DIMENSIONS	125
Еделєва М.А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	133
Івасечко О.Я., Здоровега М.В. КРИЗА ПОЛІТИКИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В ЄВРОПІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	141
Ключкович А.Ю. ДЕСТРУКТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ СЛОВАЧЧИНИ ПІСЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2016 р.	151
Козачук О.О. ІНСТРУМЕНТАЛІЗМ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ МІЖЕТНІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	157
Коппель О.А., Пархомчук О.С. ДЕСЕКУЛЯРИЗАЦІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	164
Кушнарєв І.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ»	172
Левенець Є.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ КОАЛІЦІЙ В УКРАЇНІ	178
Лепська Н.В. ГЕНЕЗА РЕФЛЕКСІЇ КАТЕГОРІЇ «СИЛА» В ГЕОПОЛІТИЦІ	185
Лесняк В.Ю. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ	193
Лисак В.Ф., Юдіна А.А. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ	201
Марадик Н., Цірнер М. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1993-2017)	210
Матвєєва О.В. ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПОСТГЛОБАЛІЗАЦІЇ	219
Ніколаєнко Н.О. ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕСУРСУ ЯК НЕДЕМОКРАТИЧНОГО ЯВИЩА СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	226
Пашина Н.П., Булик М.В. ВПЛИВ ПРОМИСЛОВИХ МІГРАЦІЙ В ПОРЕФОРМЕНІЙ ДОНБАС НА ЕТНОСТРУКТУРУ РЕГІОНУ ТА РЕГІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНОСТЬ (1861 – 1900 рр.)	233
Сурніна-Далекорей О.А. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	242

Твердохліб Ю.М.	248
АНАЛІЗ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ІНФОРМАЦІНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	
Трофименко М.В.	257
ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ	
Fesenko M.	266
PHENOMENON OF POSTGLOBALIZATION IN THE CONTEXT OF A NEW INTERNATIONAL ORDER FORMATION	
Шлемкевич Т.В.	275
ЧИННИКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ	
Попазогло В.С.	281
РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНИХ ДЕСТРУКТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТУВ У БІЛОРУСІ ТА РОСІЇ: ПОШУК СПІЛЬНОСТЕЙ І ВІДМІННОСТЕЙ	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	291
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ В ЗБІРНИКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ	294

CONTENTS

HISTORICAL SCIENCE

- Antonova S., Tsetsyk J.** 9
FEATURES OF THE ACTIVITIES OF CITY GOVERNMENT BODIES IN THE DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE OF THE CITY OF THE VOLYNIA AT THE BEGINNING OF XX CENTURIES
- Arabadzhy S.** 14
APPEARANCE OF MARIUPOL CITY AND ITS LIVEABILITY IN THE XIX CENT. VIEWED BY THE CITY'S VISITORS BASED ON THEMATERIALS OF PERSONAL ORIGIN
- Lylo I.** 22
SOME QUESTIONS OF THE PARTICIPATION OF GREEKS IN STAVROPIGIAN BROTHERHOOD IN LVIV IN THE XVI-XVIII c.
- Nefyodov D.** 35
COVERAGE OF SOCIAL AND POLITICAL ACTIVITY OF UKRAINIAN SSR POSTWAR WORKING CLASS (1946-1965) IN SOVIET SCIENTIFIC LITERATURE OF THE SECOND HALF OF THE 1960S – EARLY 1980S
- Podobied O.** 40
THE DAILY MOBILITY OF DISPLACED UKRAINIANS OF POST-WAR WEST GERMANY
- Romantsov V.** 47
UKRAINIAN REVOLUTION. EVENTS OF 1917 IN MARIUPOL
- Storozhenko I.** 59
THE HYPOTHESIS OF THE GENESIS AND EVOLUTION OF UKRAINIAN COSSACKS IN THE ASPECT OF PASSIONARY THEORY OF ETHNOGENESIS (the END of XV – MID of XVII century)
- Shevchuk V.** 68
ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL ESTABLISHMENT OF THE ADVENTIST CHURCH IN GALYCHYNA AND VOLYN DURING THE SECOND POLISH REPUBLIC

POLITICAL SCIENCE

- Bokoch J.** 79
TECHNOLOGIES OF INFORMATION INFLUENCE IN CONDITIONS OF HYBRID CONFLICT
- Buchyn M.** 86
RESTRICTIONS ON THE PRE-ELECTION AGITATION AS A CONDITION OF DEMOCRACY OF THE ELECTORAL PROCESS: EVOLUTION OF LEGAL REGULATION IN UKRAINE
- Gavrilova N., Konstantinova J.** 94
THE LATIN AMERICAN VECTOR OF FOREIGN POLICY OF CHINA: OBJECTIVES, TASKS AND IMPLEMENTATION MECHANISMS
- Gavrylova N., Moskalov T.** 103
POTENTIAL OF VIDEOGAMES IN POLICY CHANGING OF NATIONAL SECURITY OF STATE

Gavrylova N., Chinyakova M. MIGRATION CRISIS IN THE EU AND ITS CONSEQUENCES FOR FRANCE	110
Hilchenko O., Vierutina D. GERMANY'S NATIONAL SECURITY POLICY IN THE CONTEXT OF PREVENTION THE «HARD» SECURITY CHALLENGES	116
Dorosh L., Shchukina R. COMMONALITIES AND DIFFERENCES IN THE FUNCTIONING OF THE OSCE SPECIAL MISSIONS IN UKRAINE AND GEORGIA: INSTITUTIONAL AND PROCEDURAL DIMENSIONS	125
Edelieva M. PROVISION OF THE INFORMATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF REALIZATION OF GOVERNMENTAL INFORMATIONAL POLITICS	133
Ivasechko O., Zdorovega M. THE CRISIS OF MULTICULTURALISM IN EUROPE: CAUSES AND CONSEQUENCES	141
Klyuchkovych A. DESTRUCTIVE TRENDS IN PARTY SYSTEM DEVELOPMENT IN SLOVAKIA AFTER THE PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2016	151
Kozachuk O. INSTRUMENTALISM AS THEORETICAL APPROACH IN INTERETHNIC INTERACTION'S RESEARCH	157
Koppel O., Parkhomchuk O. DESECULARIZATION IN INTERNATIONAL RELATIONS	164
Kushnarov I. CONCEPTUALIZATION OF «POLITICAL CORRUPTION»	172
Levenets Ye. FEATURES OF INSTITUTIONALIZATION OF PARLIAMENTARY COALITIONS IN UKRAINE	178
Lepska N. THE GENESE OF THE REFLEXION OF «POWER» CATEGORY IN GEOPOLITICS	185
Lesnyak V. POLITICAL AND LEGAL MECHANISMS FOR THE FORMATION OF INSTITUTIONAL STRUCTURE OF THE CIVIL DIALOGUE IN CONTEMPORARY POLAND	193
Lysak V., Yudina A. FOREIGN POLICY OF ITALIAN REPUBLIC IN THE CONTEXT OF THE MIGRATION CRISIS	201
Maradyk N., Cirner M. DISTINCTIVE FEATURES OF THE PARTY SYSTEM TRANSFORMATION IN THE CHECK REPUBLIC (1993-2017)	210
Matvieieva O. TRANSNATIONALIZATION OF THE WORLD POLITICAL PROCESS UNDER CONDITIONS OF POSTGLOBALIZATION	219
Nikolaienko N. CONTENT OF ADMINISTRATIVE RESOURCE AS AN UNDEMOCRATIC PHENOMENON OF THE MODERN POLITICAL PROCESS IN UKRAINE	226
Pashyna N., Bulyk M. IMPACT OF THE INDUSTRIAL MIGRATIONS TO THE POST-REFORM DONBAS ON THE ETHNIC STRUCTURE OF THE TERRITORY AND ITS REGINIOL IDENTITY (1861 – 1900 pp.)	233

Surnina-Dalekorey O. THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE DEVELOPMENT OF MODERN COMPARATIVE STUDIES	242
Tverdokhlib J. TARGET AUDIENCE ANALYSIS IN THE PSYCHOLOGICAL OPERATIONS PROCESS	248
Trofymenko M. PUBLIC DIPLOMACY OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES	257
Fesenko M. PHENOMENON OF POSTGLOBALIZATION IN THE CONTEXT OF A NEW INTERNATIONAL ORDER FORMATION	266
Shlemkevich T. FACTORS OF INFORMATION COMMUNICATIONS IN POLITICAL SPACE OF UKRAINE	275
Popazohlo V. THE ROLE OF INFORMAL DESTRUCTIVE POLITICAL INSTITUTIONS IN BELARUS AND RUSSIA: SEARCH FOR SIMILARITIES AND DIFFERENCES	281
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS	291
REQUIREMENTS FOR THE SCIENTIFIC PAPERS FOR PUBLICATION IN THE COLLECTED WORKS	294

Keywords: Lviv, Greeks, Stavropigian Brotherhood in Lviv, Rzecz Pospolita, Orthodox Church.

УДК 930.1”1960/1980”:316.343-058.14(477)”1946–1965”

Д. В. Нефьодов

**ВИСВІТЛЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ПОВОЄННОГО РОБІТНИЦТВА УРСР (1946–1965 рр.) В РАДЯНСЬКІЙ
НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1960-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ
1980-х рр.**

Метою статті є аналіз рівня висвітлення суспільно-політичної активності повоєнного робітництва УРСР (1946–1965 рр.) в радянській науковій літературі другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр.

Встановлено, що радянська література другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. малювала далеку від реальності картину політичного життя СРСР. Політична система радянського суспільства характеризувалася в працях істориків і суспільствознавців такими рисами, як «гармонійна взаємодія і чітка організація діяльності кожної ланки», «неухильне розширення демократії, прав і повноважень Рад, громадських організацій, забезпечення соціалістичної законності і прав громадян». Зазначалося, що в умовах «розвинутого соціалізму» політична організація суспільства «набуває загальнонародний характер». Їй притаманні «ідейно-політична єдність всіх класів і верств суспільства» і «органічна єдність політичної влади і працівників».

У цій області досліджень як ні в якій іншій, відсутній реальний аналіз. Бюрократичний виконавчий апарат все більше відтискував від участі в управлінні виборні органи державних і громадських організацій. Відбувалося фактичне відсторонення трудящих, робітничого класу від процесу вироблення та реалізації політики.

Ключові слова: УРСР, робітничий клас, повоєнна відбудова, історіографія, суспільно-політичне життя

Радянські історики другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. велику увагу приділяли висвітленню суспільно-політичної активності робітників. Під даним терміном радянська історична наука розуміла «якості його особистості, які, проявляючись в справах, вчинках, поведінці і діяльності в сфері соціально-політичних відносин, характеризували його не тільки як працівника, а й як громадянина соціалістичного суспільства, члена колективу, громадських організацій» [1, с. 163].

Метою статті є аналіз рівня висвітлення суспільно-політичної активності повоєнного робітництва УРСР (1946–1965 рр.) в радянській науковій літературі другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр.

Різні аспекти, опосередковано тотожні з предметом нашого дослідження, містяться в дисертаціях Ю. Ніколайця [2], Ю. Лаєвської [3], працях О. Додонова [4], В. Яремчука [5], Я. Грицака [6].

За оцінкою радянських вчених, суспільно-політична активність робітників виявлялася в їхньому великому інтересу до соціальної інформації, в цілеспрямовані участі в різних зборах, лекціях, заняттях в мережі партійної і комсомольської освіти, а також в практичній громадській діяльності, яка є, на переконання істориків, вищим ступенем суспільно-політичної активності [1, с. 164].

Характеризуючи процес розвитку радянського суспільства, соціолог І. Берхін акцентував увагу на тому, що радянська держава в повоєнне двадцятиріччя являла собою особливу форму класового союзу робітників, колгоспного селянства і соціалістичної інтелігенції під керівництвом робітничого класу. На думку вченого, збереження панівного становища робітничого класу стало вищим типом демократії, тому що являло собою пролетарську демократію – демократію для трудящих, для переважної більшості суспільства [7, с. 31]. Згідно марксистсько-ленінської теорії, розвиток соціалістичної державності і переростання держави в громадське самоврядування є двома сторонами єдиного процесу відмирання держави. Специфіка політичного керівництва робітничого класу розглядалася радянськими ідеологами як історично останній етап політичного керівництва суспільством взагалі, як підготовка соціально-економічних, ідеологічних, духовних передумов досягнення неполітичних форм і методів управління при комунізмі. Особливо акцентовано даний вектор простежується в роботах другої половини 60-х в умовах, коли входження в епоху комунізму розглядалося в найближчій перспективі. Основною формою участі робітничого класу в суспільно-політичному житті радянська історична наука вважала державно-політичну форму, здійснювану через Ради. Ця форма, на думку дослідника В. Кисельова, відіграла вирішальну роль і представляла пряме вираження ставлення всього робітничого класу до всього колгоспного селянства і інтелігенції [8, с. 185]. За підрахунками історика В. Романцова, серед депутатів Верховної Ради Української РСР II скликання (1947 р.) лише 27 робітників. Втім після прийняття ЦК КПРС спеціальної постанови «Про поліпшення діяльності Рад депутатів трудящих і посилення їх зв'язків з масами» (1957 р.) вже через два роки в березні 1959 р. до Верховної Ради УРСР обрано 105 робітників (23% депутатів) [9, с. 202].

За підрахунками авторів фундаментальної «Історії робітничого класу Української РСР» в складі місцевих Рад депутатів трудящих УРСР, обраних у березні 1963 р., з 412 тис. депутатів дві третини становили робітники і колгоспники, безпосередньо зайняті на виробництві. Найактивнішу участь взяли українські робітники у виборах до місцевих рад у березні 1965 р., після яких майже наполовину обновився склад депутатів, а в міських Радах – більш як на 60% [10, с. 453].

Велике значення в працях радянських науковців відведено висвітленню взаємовідносин робітничого класу і партійних структур. Радянські дослідники не виділяють представників останньої в окрему соціальну групу, постійно акцентуючи увагу на нерозривному зв'язку робітників і правлячої партії. Так, дослідник Я. Подпригоршук звернув увагу на забезпечення зростання питомої ваги робітників в партійних структурах УРСР серед прийнятих кандидатами в члени КПРС з 16,6% в 1950 р. до 27,5% в III кварталі 1955 р. [11, с. 17]. У дисертації А. Кондрацького відзначено, що в найбільших промислових центрах республіки робітники становили більшість зарахованих в партію. У 1964 р. в Донецькій, Запорізькій і Ворошиловградській областях серед прийнятих в члени партії 50-60% робітників. З середини 50-х – по середину 60-х рр. кількість робітників в КПУ збільшилася на 490 860 чол., а їх питома вага в складі республіканської партійної організації зросла з 33,1% до 39,5% [12, с. 12].

Залучення людей фізичної праці до участі в управлінні суспільством по лінії громадських органів акцентовано висвітлено радянськими науковцями. Під терміном «громадська організація» в СРСР радянська наука мала на увазі «об'єднання радянських людей, створене відповідно до їх інтересів, з їхньої волі, на засадах добровільного членства та самоврядування, з метою розвитку їх самодіяльності і активності, спрямованої на будівництво комунізму» [8, с. 187]. Аномальною особливістю функціонування громадських організацій в Радянському Союзі стало їх повне підпорядкування партійним і державним структурам аж до злиття з ними. За

твердженням дослідника В. Кисельова, участь робітничого класу в громадських організаціях стало також найважливішою формою здійснення його керівництва в політичній сфері суспільства.

Відповідно до рішення листопадового (1962 р.) Пленуму ЦК КПРС утворений Комітет партійно-державного контролю ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР. У республіках, краях, областях, містах, районах створені місцеві комітети партійно-державного контролю. На підприємствах, будівництвах, колгоспах, радгоспах, установах створені групи сприяння, а в цехах, ділянках, бригадах – пости сприяння партійно-державного контролю [7, с. 34]. На початку 1964 р. на підприємствах, будовах, транспорті УРСР діяло 145 тис. груп і постів сприяння партдержконтролю, в яких працювало 825 тис. контролерів. Вчені відмітили, що організуючи перевірку виконання директив партії і уряду, народні контролери зосереджували свою увагу на виявленні й використанні резервів промислового виробництва, зміцненні дисципліни [10, с. 454]. Втім реальний механізм впливу та результати не висвітлені.

Участь робітників у вихованні молодого покоління та оборонно-спортивній роботі висвітлювалась крізь призму діяльності Всесоюзного добровільного товариства сприяння армії, авіації та флоту СРСР (ДТСААФ). Так, дослідник А. Кондрацький відмітив, що в 1965 р. обласними організаціями республіки до ДТСААФ залучено від 57% до 69% населення [13, с. 128].

Окремим аспектом участі робітничого класу в суспільно-політичному житті є діяльність профспілок. У 1958 р. значно розширені права низових профорганізацій в управлінні виробництвом, в поліпшенні умов праці та побуту робітників. Їм надано право участі в розробці виробничих планів підприємств і установ, право заслуховувати доповіді керівників підприємств і установ про виконання виробничого плану, зобов'язань за колективним договором, заходів по організації і поліпшенню умов праці, матеріально-побутового та культурного обслуговування робітників і вимагати усунення виявлених недоліків, а в разі необхідності ставити перед відповідними організаціями питання про усунення або покарання господарських керівників, які порушують їх закони [7, с. 25]. Розглядаючи профспілки як своєрідні «школи управління», радянські історики трактували їх як «резервуар державної влади взагалі і особливо господарсько-адміністративного апарату» [14, с. 356]. Дослідник І. Берхін конкретизував цей процес, акцентуючи увагу на тому, що в першій половині 60-х рр. в управлінні профспілок перейшли питання охорони праці, соціального страхування, пенсійного забезпечення, охорони здоров'я [7, с. 33].

Перехід окремих функцій державних органів до громадських організацій особливо помітний у сфері громадського порядку. В 1965 р. в УРСР діяло більше 30 тис. народних дружин, які налічували близько 2 млн. чол. В 1964 р. існувало більше 36 тис. товариських судів, з яких близько 13 тис. на підприємствах, будовах і транспорті [10, с. 453].

Дослідниці В. Селунська і Т. Сивохіна висловили думку, що залучення широких мас робітників до управління виробництвом і всім суспільством сприяло їх участь у всенародних обговореннях документів, що визначають основні напрямки економічного і соціально-політичного розвитку суспільства [15, с. 73].

На переконання історика В. Кисельова, люди, що вийшли з робітничого класу, склали кістяк партійного, державного, комсомольського, профспілкового, господарського апарату, військових командних кадрів, діячів науки і культури [8, с. 186]. У зв'язку з цим великий інтерес представляє умовивід вченого С. Сенявського, щодо формування вихідцями з робітничого класу абсолютно нової інтелігенції – інтелігенції робітничо-селянської, що виражає інтереси робітників і стала їх повноважним представником на тих ділянках державного, економічного, суспільного і культурного

життя, де до організованості робітничого класу необхідні також вузькопрофільні знання [16, с. 243].

Отже, радянська література другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. малювала далеку від реальності картину політичного життя СРСР. Політична система радянського суспільства характеризувалася в працях істориків і суспільствознавців такими рисами, як «гармонійна взаємодія і чітка організація діяльності кожної ланки», «неухильне розширення демократії, прав і повноважень Рад, громадських організацій, забезпечення соціалістичної законності і прав громадян». Зазначалося, що в умовах «розвинутого соціалізму» політична організація суспільства «набуває загальнонародний характер». Їй притаманні «ідейно-політична єдність всіх класів і верств суспільства» і «органічна єдність політичної влади і працівників».

У цій області досліджень як ні в якій іншій, відсутній реальний аналіз. Бюрократичний виконавчий апарат все більше відтискував від участі в управлінні виборні органи державних і громадських організацій. Відбувалося фактичне відсторонення трудящих, робітничого класу від процесу вироблення та реалізації політики.

Список використаної літератури

1. Гелюта А. М. Социальный облик рабочего-интеллигента / А. М. Гелюта, В. И. Староверов. – Москва : Мысль, 1977. – 183 с. ; Gelyuta A. M. Sotsialnyy oblik rabocheho-intelligenta / A. M. Gelyuta, V. I. Staroverov. – Moskva : Mysl, 1977. – 183 s.

2. Ніколаєць Ю. О. Суспільно-політичні процеси в УРСР другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років: українська історіографія : дис. ... докт. іст. наук : спец. 07.00.06 / Юрій Олексійович Ніколаєць; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2008. – 481 с. ; Nikolaiets Yu. O. Suspilno-politychni protsesy v URSS druhoi polovyny 1940-kh – pershoi polovyny 1960-kh rokiv: ukrainska istoriografiiia : dys. ... dokt. ist. nauk : spets. 07.00.06 / Yurii Oleksiiovych Nikolaiets; Kyivskiy natsionalnyi un-t im. T. Shevchenka. – Kyiv, 2008. – 481 s.

3. Лаєвська Ю. В. Перетворення в економіці України в 1953–1964 рр.: історіографія проблеми : дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.06 / Юлія Віталіївна Лаєвська; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2008. – 218 с. ; Laievska Yu. V. Peretvorennia v ekonomitsi Ukrainy v 1953–1964 rr.: istoriografiiia problemy : dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.06 / Yuliia Vitaliivna Laievska; Donetskiy natsionalnyi un-t. – Donetsk, 2008. – 218 s.

4. Додонов О. Ф. Нове бачення періодизації історії радянського робітничого класу і його історіографії / О. Ф. Додонов // Культурологічний вісник. - 2002. – Вип. 8. – С. 67–74 ; Dodonov O. F. Nove bachennia periodyzatsii istorii radianskoho robitnychoho klasu i yoho istoriografii / O. F. Dodonov // Kulturolohichniy visnyk. - 2002. – Vyp. 8. – S. 67–74

5. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / В. Яремчук. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2009. – 526 с. ; Yaremchuk V. Mynule Ukrainy v istorychnii nauksi URSS pisliastalinskoï doby / V. Yaremchuk. – Ostroh : Vyd-vo Nats. un-tu «Ostrozka akademiia», 2009. – 526 s.

6. Грицак Я. Українська історіографія. 1991 – 2001: Десятиліття змін / Я. Грицак // Україна модерна : зб. наук. ст. – 2005. – Ч. 9. – С. 43–68 ; Hrytsak Ya. Ukrainska istoriografiiia. 1991 – 2001: Desiatylyttia zmin / Ya. Hrytsak // Ukraina moderna : zb. nauk. st. – 2005. – Ch. 9. – S. 43–68

7. Берхин И. Б. Основные этапы развития советского общества / И. Б. Берхин. – Москва : Знания, 1967. – 62 с. ; Berkhin I. B. Osnovnye etapy razvitiya sovetskogo obshchestva / I. B. Berkhin. – Moskva : Znaniya, 1967. – 62 s.

8. Киселёв В. Н. Рабочий класс СССР – руководящая сила строительства коммунизма / В. Н. Киселёв. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1969. – 223 с. ; Kiselev V. N.

Rabochiy klass SSSR – rukovodyashchaya sila stroitelstva kommunizma / V. N. Kiselev. – Kazan : Izd-vo Kazan. un-ta, 1969. – 223 s.

9. Романцов В. О. Робітничий клас Української РСР (1946–1970 pp.) / В. О. Романцов. – Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1972. – 219 с. ; Romantsov V. O. Robitnychiy klas Ukrainskoi RSR (1946–1970 rr.) / V. O. Romantsov. – Kyiv : Vyd-vo Kyiv. un-tu, 1972. – 219 s.

10. Історія робітничого класу Української РСР у 2-х т. / І. О. Гуржій (відп. ред.), Г. Д. Діденко, О. С. Кудлай та ін. – Київ : Наукова думка, 1967. – Т. 2. – 507 с. ; Istoriiia robitnychoho klasu Ukrainskoi RSR u 2-kh t. / I. O. Hurzhii (vidp. red.), H. D. Didenko, O. S. Kudlai ta in. – Kyiv : Naukova dumka, 1967. – Т. 2. – 507 s.

11. Подпригорщук Я. В. Рабочий класс Украины в период пятой пятилетки (1951–1955 гг.) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : спец. 07.00.02 / Я. В. Подпригорщук ; АН УССР. Ин-т истории. – Киев, 1969. – 23 с. ; Podprigorshchuk Ya. V. Rabochiy klass Ukrainy v period pyatoy pyatiletki (1951–1955 gg.) : avtoref. dis. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Ya.V. Podprigorshchuk ; AN USSR. In-t istorii. – Kiev, 1969. – 23 s.

12. Кондрацкий А. А. Роль рабочего класса в общественно-политической жизни 1959–1970 гг. (На материалах Украинской ССР) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : спец. 07.00.02 / Адольф Адольфович Кондрацкий; АН УССР. Ин-т истории. – Киев, 1975. – 29 с. ; Kondratskiy A. A. Rol rabocheho klasa v obshchestvenno-politicheskoy zhizni 1959–1970 gg. (Na materialakh Ukrainskoy SSR) : avtoref. dis. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 / Adolf Adolfovich Kondratskiy; AN USSR. In-t istorii. – Kiev, 1975. – 29 s.

13. Кондрацький А. А. Суспільно-політична активність робітничого класу Української РСР в умовах розвинутого соціалізму / А. А. Кондрацький. – Київ : Наукова думка, 1978. – 159 с. ; Kondratskiy A. A. Suspilno-politychna aktyvnist robitnychoho klasu Ukrainskoi RSR v umovakh rozvynutoho sotsializmu / A. A. Kondratskiy. – Kyiv : Naukova dumka, 1978. – 159 s.

14. Рабочий класс СССР и его ведущая роль в строительстве коммунизма / Ц. А. Степанян, А. И. Арнольдов, Б. С. Маньковский и др. – Москва : Наука, 1975. – 568 с. ; Rabochiy klass SSSR i ego vedushchaya rol v stroitelstve kommunizma / Ts.A. Stepanyan, A.I. Arnoldov, B. S. Mankovskiy i dr. – Moskva : Nauka, 1975. – 568 s.

15. Селунская В. М. Социально-политическое единство советского общества / В. М. Селунская, Т. А. Сивохина. – Москва : Мысль, 1982. – 206 с. ; Selunskaya V. M. Sotsialno-politicheskoe edinstvo sovetskogo obshchestva / V. M. Selunskaya, T. A. Sivokhina. – Moskva : Mysl, 1982. – 206 s.

16. Сенявский С. Л. Изменения в социальной структуре советского общества 1938–1970 / С. Л. Сенявский. – Москва : Мысль, 1973. – 447 с. ; Senyavskiy S. L. Izmeneniya v sotsialnoy strukture sovetskogo obshchestva 1938–1970 / S. L. Senyavskiy. – Moskva : Mysl, 1973. – 447 s.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2017 р.

D. Nefyodov

**COVERAGE OF SOCIAL AND POLITICAL ACTIVITY
OF UKRAINIAN SSR POSTWAR WORKING CLASS (1946-1965)
IN SOVIET SCIENTIFIC LITERATURE OF THE SECOND HALF
OF THE 1960S – EARLY 1980S**

The purpose of the article is to analyze the coverage of social and political activity of the Ukrainian SSR postwar working class (1946-1965) in Soviet scientific literature of the second half of the 1960s – early 1980s.

We established that Soviet literature of the second half of the 1960s – early 1980s misdescribed the political life of the Ukrainian SSR. The political system of the Soviet society was characterized in the works of historians and social scientists by such features as

“harmonious interaction and clear organization of each level”, “steady expansion of democracy, rights and powers of councils and non-government organizations, enforcement of socialist legality and citizens’ rights”. It was noted that in the conditions of “developed socialism” the political organization of the society “is increasingly becoming national in nature”. “Ideological and political unity of all classes and strata of society” and “smooth unity of the political power and the working class” were peculiar to it.

This research area comparatively with others hasn’t been analyzed. The bureaucratic authority more and more sidelined the elected bodies of state and public organizations from participation in state administration. The actual sideline of workers and the working class from the process of policy formulation and implementation took place.

Keywords: *Ukrainian SSR, working class, postwar reconstruction, historiography, social and political life.*

УДК 316.728-054.73(=161.2)(430)“1945/1990”

О.А. Подобєд

ПОВСЯКДЕННА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕРЕМІЩЕНИХ УКРАЇНЦІВ ПОВОЄННОЇ ЗАХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ

Досліджується повсякденна мобільність переміщених українців у повоєнній Західній Німеччині. Визначено різновиди повсякденної мобільності переміщених українців. З’ясовано, які фактори впливали та ускладнювали повсякденну мобільність.

Ключові слова: *українські переміщені особи, Західна Німеччина, повсякденна мобільність, транспорт, пошта.*

Повсякденна мобільність переміщених українців, які опинилися у повоєнній Західній Німеччині, ще не була у полі зору дослідників, що й зумовлює актуальність розвідки. Автор ставить за мету проаналізувати, які фактори впливали та ускладнювали повсякденну мобільність переміщених українців. Автор спирався на теоретичні праці закордонних дослідників Н. Антонової та А. Данилової, У. Бека, Дж. Уррі. Проблема знайшла часткове висвітлення у праці О. Ватліна. Основу джерельної бази дослідження становили матеріали архівів і преси, спогади сучасників подій.

Проблема повсякденної мобільності перебуває у полі зору переважно соціологів, які розробляють її теоретичні основи. На думку німецького соціолога Ульріха Бека, повсякденна мобільність – мобільність між домом і робочим місцем [2, с. 70]. Його британський колега Джон Уррі більш ширше дивився на проблему і вважав, що мобільності можуть бути тілесні, фізичні, віртуальні, уявні та комунікаційні [39, с. 135-136]. Взявши за основу цю класифікацію, зокрема такий формальний критерій, як принципи подолання відстаней, російські дослідниці Н. Антонова й А. Данилова виокремили наступні види повсякденної мобільності: тілесні (фізичні) та віртуально-комунікаційні переміщення [1]. Під час тілесної мобільності індивіду чи групі осіб доводиться змінювати своє положення у фізичному просторі і перетинати межі свого місця проживання. При цьому пересування здійснюється як із використанням, так і без використання транспортних засобів. Віртуально-комунікаційна мобільність передбачає використання технічних засобів, зокрема телефонів і комп’ютерів, за допомогою яких можна реалізувати повсякденну мобільність, швидко долаючи значні відстані. Зрозуміло, що перший вид мобільності потребує порівняно із другим більших часових витрат.

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет

ВІСНИК
МАРИУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ІСТОРІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ
ВИПУСК 19

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Редакційна колегія серії:

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Заступник головного редактора – д.і.н., проф. В. М. Романцов

Відповідальний секретар – к.політ.н., проф. М. В. Трофименко

Засновник Маріупольський державний університет
87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а
тел.: (0629)53-22-60; e-mail: visnyk.mdu.istoria.politologia@gmail.com

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ №17802-6652Р від 24.05.2011)
Тираж 100 примірників. Замовлення № 039/18

Видавець «Видавничий відділ МДУ»
87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №4930 від 07.07.2015 р.

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів
Редакція не несе відповідальності за авторський стиль статей